

Juozo Polio nuotrauka.

RASŪNAS

SENOS DŽUKĖS PASAKOJIMAS. 1947-iejį

...Ech, jaunystė, Lietuva, laisvė –
Trys jauni vyrai dainuodami
Suka link pažįstamos pirkios
Kapčiamiesčio girioje, –
Ech, laukimas, saldi Vakarų demokratijų šypsena,
Dar, dar laikykites, vyrai,
Ateis, išvaduos, nepaliks tironijoje,
Garsioji Churchill kalba Fultone,
Atlanto charta, tarptautiniai susitarimai,
Nevilts, samagonas, –
Trys automatais ginkluoti jauni kaimo vyrai
Surėmę pečius svirduliuoja link žinomos pirkios
Ir, aišku, matyti nemato,
Kaip virpa, kaip blaškos palėpės langely
Išbalusioj rankoj mergaitės baltutė skarelė,
O žemai troboje garnizonas
Ginklų spynas neskubiai atitraukia, –
Puikus taikiny, patys eina ant vamzdžių, švarkus atlapoje –
Ir salvė darni vienu kirčiu
Trijų vieną dainą nutraukia, –
„...Mergaitė, ir mirdamas kartosiu – tėvynę ir...“
Po to juos, užrišęs spygliuotą vielą už kojų
Baisusis miestelio stribas
Nutemps į turgavietę ir nuogus paties
Ant glotnių akmenų, saugos, spardys
Iš po nakties atsirandančias puokštes...

X

O jaunutė pražilus per valandą ryšininė
Pamirkys savo baltąją skarą
Kraujo klane miško pievoje
(Kaimas lig šiolei prisimena:
Daug metų paskui ten suželdavo
Ryškiai žalia, daug sodresnė žolė...)
Ir išsaugos skarelę per sibirus, tremtį ir „sąstingį“ –
Ir kai mirs netekėjus,
Keisto ilgesio kupinu veidu senutė, –
Prašys, kad parudusią skiautę idėtų į ranką
Drauge su iš duonos nelaisvę lipdytu rožančium...

X

Ne per seniausiai, žinau, ir tas buvusis stribas pasimirė,
Ir miestelio giedotojos, buvusios tremtinės,
Nėjo į šermenis –
Nežinau, ar gerai tai, ar ne –

Juk kartojam kasdien –
„...Ir atleisk, kaip atleidžiame...“ –
Nėjo betgi, nors mirštas pasikvietė kunigą –
Visgi, sako, turėjo ištarti viešai savo kaimui: „Žudžiau“ –
Ir apie tą vielą už kojos...
Ir nusilenkti sukrūvintai žemei
[keturis šonus,
Tai girios laukyme, bažnytkaimio rinkai.
Ir tarti
„Atleiskit...“

Nedidelio darbo didis darbininkas

IURATĖ VYLIŪTĖ

Š. m. kovo 29 d. Čikagoje mirė Kazys Skaisgirys (1927–2005). Nelabai garsaus, bet gražaus vardo muzikas. Iš Lietuvos išėjęs 1944-aisiais. Kartu su tėvu, Sintautų vargonininku, vadovavusiu bažnyčios bei Šaulių sąjungos chorams, parengusiu juos Lietuvos, Klaipėdos, Alytaus dainų šventėms. Davusiu sūnui pirmąsias vargonavimo pamokas, įdėjusiu į galvą šviesius prisiminimus apie Juozą Žilevičių. „Karo metais mano tėva, kaip ir mane, – rašo laiške K. Skaisgirys, – vokiečiai paėmė darbams. Jis dingo Rytprūsiose. Aš atsidūriau Vokietijoje, paskui JAV“ (čia ir toliau cituojami K. Skaisgirio laiškeliai straipsnio autoriui). Septynioliktmetis Šakių gimnazistas Vokietijoje baigė gimnaziją, studijavo Pabaltijo universitete, Hamburg. Linko prie muzikos: dainavo Mykolo Liuberskio vadovaujame „Aušrinės“ chore, lankė pianisto Valerijono Dvariono fortepijono studiją, mokėsi dainuoti iš Jono Butėno. Jo biografijoje dar minimas fortepijono bei dirigavimo mokytojas Aleksandras Kučiūnas, harmonijos – Vladas Jakubėnas, muzikologijos – Juozas Žilevičius. Pas juos, matyt, mokėsi gyvendamas Čikagoje nuo 1949 m. Ten stojo į Lietuvos vyrų chorą ir, kaip choristas bei valdybos narys, energingai įsitraukė į Lietuvos operos organizavimą, ilgametę jos veiklą. „Iš pradžių buvo sunku. Mes nieko neišmanėme. Pasamdėme amerikiečių orkestrą muzikantams; atėjo, bet negriežia – reikia pirma sumokėti. Gryną neturime, siūlome čekį! „Ar tikras? Ar banke pinigų yra?“ Susėdė į vietas, vėl dairo – lempučių trūksta. Bet juk šviesa įjungta! Ne, pasirodo, prie kiekvieno pulto reikia lempučių. Lakstėme, važinėjome po Čikagą, laidus pirkome... Valdybos narys Leonas Bildušas iškirpo rūtos šakelę, o žmona prisiuvo prie užuolaidos... Svarbiausia, kad pirmieji spektakliai („Rigoletto“, 1957 – J. V.) pavyko ir meniniu, ir finansiniu atžvilgiu. Jei būtų sugriuvę, tai kažin ar opera šiandien gyvuotų“.

Dainuodamas operos chore, kartais atlikdavo nedidelę solo partiją; turėjo neblogą balsą ir labai jautrią klausą. Sprendžiant iš laiško, operos chore dainavo ilgiau, negu nurodyta kai kuriuose leidiniuose. 1998 m. rašo: „Nuėjau į „Čigonų barono“ repeticiją. Prieš tai mokiausi individualiai: iš plokštelės „Irekordavau“ operos muziką į kasetę, paskui chorą „perkėliau“ į kitą kasetę ir tokiu būdu mokiausi. Muziką įsimenu gana greitai, bet tekstas! Reikia kartoti po penkiasdešimt kartų, kol žodžiai įeina į atmintį. Bet vokalizavimas ir dainavimas man labai geras vaistas plaučiams. Atsigauna balsas“; 2001 m.: „Kasdien po valandą mokausi „Meilės eliksyro“ choro partiją. Muzika nesunkio. Tempas labai greitas, vietomis vos spėju žodžius ištarti, reikia kuo daugiau dirbti lūpomis, ne smakru. Muzika skamba ir po 40 metų. Didžiausias sunkumas – atsiminti tekstą. Reikia kartoti ir kartoti iki nuobodulio“.

Čikagos Lietuvių operoje K. Skaisgirys atliko ir kitokį – „muzikos amatininko darbą“, kaip pats vadina. „Tris savaites

Kazys Skaisgirys.

sėdėjau prie operos „Carmen“ natų paruošimo. Senų knygelių buvo tik kelios, be to, reikia naudoti tą vertimą, kurį dainuos Vilniaus solistai. Šiuo atveju joks kompiuteris man nepadėtų. Čia reikia siuvėjo nuovokos: karpyti, lipdyti, uždengti, įrašyti ir t.t.“ (1998); „Lietuvoje dainuojamas „Liucija di Lamermur“ tekstas yra vienoks, o St. Santvaro vertimas, kuris čia naudojamas, kitoks. Operos vadovybė nutarė suvienodinti. Reikėjo paruošti natas chorui ir 13 klavyrų solistams. Tai užėmė 124 mano darbo valandas“ (2002).

Dar daugiau – „435 savanoriško darbo valandas“ – paskyrė J. Karnavičiaus operai „Gražina“, kurios klavyrė (išleistas JAV, 1967 metais) savo ranka įrašė lietuvišką tekstą, dinamikos, kitus nurodymus, taip pat „beveik be klaidų“ kartu su kitais perrašė iš partitūros instrumentų partijas. Išleista ir išeivijos kompozitorių K. V. Banaicio, V. Jakubėno, J. Kacinsko kūrinių, giesmių rinkinių, paruoštų spaudai ir redaguotų K. Skaisgirio. Tai begalinio atidumo, kruopštumo ir menko matomumo darbai. Be to, atlikti profesionalo lygiu.

Išsiūrėjus į K. Skaisgirio pavelsklą iš arčiau, atrodo, kad jam tokie darbai galėjo teikti malonumą: buvo nepaprastai sąžiningas, pedantiškas, mėgo skaiciuoti. Statistika – jo pomėgis. „Kai kada mėgstu suskaiciuoti, kiek pinigų suaukojama. Iš to galima matyti, kad aukotojai padengia beveik pusę operos pastatymo išlaidų. 1970 m. 4 spektakliai kainavo 40,000 dol., o dabar (1998 – J.V.) vienas kainuoja apie 100,000 dol.“ Kai rašiau knygą *Čikagos lietuvių opera*, K. Skaisgirys mielai sudarė dalyvių sąrašus, suskaiciavo, kas kiek metų, kokius vaidmenis ir net kiek spektaklių dainavo, valdybos narius, pirmininkus (1969–1970 m. sezoną pats buvo pirmininkas), visų choristų darbo metus, atsiuntė fotografijas, baimindamasis, kad tik kuris nebūtų praleistas: „Jei nenorėsite idėti šių nuotraukų, tai tiems žmonėms bus padaryta didelė skriauda. Ir, žinoma, aš būsiu labai nelaimingas“. Visais atvejais ieškojo ir grynę teisingumą. Tikras tiesos riteris. Tuo, kaip ir savo išvaizda – perpučiamai liesas, asketiško veido, o primindamas prie normalios būties neprisitaikintį don Kichotą. Pagaliau priėjo išvados, liūdno išvados, jog pasauliui tiesa „nelabai ne reikalinga“, o patiam – dažnai kenksminga. Susiduriu su dragalviais, gebančiais paspėsti pinkles, įpainioti ir spragtelėti

per nosį, kad kitą sykį nekištum, kur nereikia. „Per tiek metų pamaciau, kad teisybės ieškojimas yra nelengvas darbas. O gal reikėtų pasimokyti iš to nenuoramos teisybės ieškotojo Vytauto Strolios ir atsakyti korespondenciniu būdu. Bet gal geriau vėl kasti sniegą ar perrašyti ario kunigo operą (kunigas užsakė perrašyti savo operos partitūrą – J. V.). Ten jokių teisybės ieškojimų, gera mankšta muskulams ir paguoda dvasiai. Be to, dar nuoširdžiai padėkoja“.

Polinkiai, charakteris, įgimtos ir išsiugdytos savybės, vaikystėje girdėtieji tėvo pasakojimai įvedė K. Skaisgirį tiesiai į J. Žilevičiaus lietuvių muzikologijos archyvą. Iš pradžių tai galėjo būti savanoriškas bendradarbiavimas: „Kai pradėjo silpti akys, J. Žilevičius turėjo taktininkų savanorių arba samdydavo studentus, kitus asmenis, kurie padėdavo tvarkyti archyvą ir rašyti laiškus“. O nuo 1981 m. iki paskutiniųjų savo dienų K. Skaisgirys – Muzikologijos archyvo vedėjas. „Muzikologijos archyvas – nepažinomas žinių šaltinis. Jis yra Lituanistikos tyrimo ir studijų centro nuosavybė. Šiai įstaigai vadovauja dr. Jonas Rakcauskas. Centras apmoka archyvo patalpų nuomą, elektros, šilumą ir superka raštinės reikmenis. Na, be to, ir aš kas trys mėnesiai gaunu 52 dolerių kelionės išlaidoms“ (1955).

Archyvo lobiai milžiniški, ir vis papildomi. Jie, tiesa, dar nėra tinkamai dokumentuoti, nuodugnai ištirti, bet dosniai atveriami besidomintiems. O iš Lietuvos atvykstantieji dar būdavo ir nuoširdžiausiai vedėjo globojami: atvažiuos savo automobilu, ir nepaisydamas šimtakilometrinių Čikagos nuotolių, nusiveš į archyvą, kantoriausiai ieškos pageidaujamų popierių, korektiškiausiais pasiūlomis, tik retkarčiais mandagiai pasiūlydamas kokį džiovinčią obuolį iš savo vegetariško užkandžio. Jo elgsenoje, mąstysenoje negalėjai pastebėti jokio asmenybės dardančio valdininko, juo labiau pareigybių iškeltos virš kitų įspaudų. Muzikologijos archyvas buvo šventa kilnaus darbo vieta.

K. Skaisgirys rūpinosi ir daug padirbėjo, kad būtų su tvarkytas ir išleistas (pavadinimu *Lietuvių muzikai Vakaruose*, 1999) J. Žilevičiaus surinktas ir *Muzikos žiniose* pra-

dėtas spausdinti muzikų vardynas. Peržiūredamas naujai redaguoto leidinio korektūrą ir pastebėjęs, jog neįvardyti kai kurie muzikai, pats, kaip rašo išangoje, „per 308 savanoriško darbo valandas“ dar surado ir papildė vardyną 278 biografijomis bei pusantro šimto nuotraukų – „tai dariau, jausdamas pagarbą prof. Juozui Žilevičiui, kuris buvo mano tėvo mokytojas Klaipėdoje“. Per savo dorumą išaiškino ne vieną painiavą, pvz., moterų gimimo datose. „Vis tos teisybės beieškant, varčiau spaudos iškarpas apie Vincės Jonuškaitės suaktuvinius minėjimus, ir pagal juos atsirado net trys skirtingos jos gimimo datos. Paskambinau į Kaliforniją kompozitoriui Giedrai Gudauskienei, kuri mano klausimą perdavė Jonuškaitei, ir ji pati mums pranešė savo gimimo metus. Manau, kad jie tiksūs. Bostono lietuvių enciklopedijoje kitokie. O Gudauskienė dar pridūrė: „Jonuškaitė minėjimų nesibaidė, jei kas ruošia, tegul ruošia! Bet čia tarp kitko. Svarbu, kad yra tikra data“.

Tapęs žurnalo *Muzikos žiniose* redaktorium, vėl nepaprastai stropiai, energingai, neskaičiuodamas jau nebesuskaiciuojamų savanoriško darbo valandų – rūpindamasis medžiagos paruošimu, leidyba, net platinimu (nemokamai siųsdavo į Lietuvą). Ir pats parašydamas straipsnių, dažniausiai sukaktį progą (sesuo Bernarda, E. Pakštaitė-Sakadolskienė) ar prisimindamas mirusius (A. Kučiūną, A. Kalvaitę, R. Babicką), bet įnikdamas ir į pamėgtąją skaitlių filosofiją. Antai, surinko ir paskelbė, kas ir kokias giesmes yra sukūręs pagal kun. Stasio Ylos religines eiles (tarp jų minimos ir keturios vilnietės kompozitorės Kristinos Vasiliauskaitytės giesmės). Suregistravo ir paskelbė Muzikologijos archyve saugomas dainas, giesmes, kantatas, parašytas pagal Bernardo Brazdžionio (Vytes Nemunėlio) eiles. Tą 153 kūrinių sąrašą paskelbė *Muzikos žiniose* ir JAV lietuvių dienraštyje *Draugas*. Tema pasirodė įdomi: sąrašą iš savo aruodų papildė V. Strolia, kiti muzikai (prisimintas ir kompozitorius Valentinas Bagdonas, kurio „Dainuotinė“, pagal B. Brazdžionio eiles, padainavo Cleveland, OH, Joana Gedmintaitė). Nukelta į 4 psl.

Ažuolų sodas

Atkelta iš 1 psl.

Mano svajonoje nerimsta Lietuvos prezidentai. Jie patogiai gyvena, linksmai suposi minkštuose foteliuose, nepatyrę vargo, kantių, skausmo, bet jų nedrįstame aplenksti. Jie užima specialią vietą tautos vyrų avangarde. Jie darbavosi, skelbė tautai savo sumanymus daugiau ar mažiau vertingus, puošė, atseit, naujomis idėjomis, tautos visuotinu balsavimu išrinkti, vairavo valstybės laivą jiems Dievo suteiktu protu ir valia – galima juos kritikuoti, girti ar peikti, bet negalima užmiršti.

Aš jiems skiriu buveinę pačiame Ažuolų sodu gale, šalia pirmųjų mūsų visuomenės vei-

kėjų, tautos žadintojų, dirbusių labai nepalankiose, mirtį nešiose sąlygose. Prezidentų biustus įvertins šalia jų stovį Jonas Šliupas, Vincas Kudirka, Jonas Basanavičius, Jonas Mačiulis... Jie prikėlė miegantį milžiną, įkvėpė jam „tautos dvasią“ ir paleido darbuotis bekalbių ir bebalsių mūsų brolių ir seserų eilėse – ir įvyko stebuklas! Dievas išgirdo maldas, bekalbiai ir bebalsiai staiga prabilo, prakalbėjo ir paskelbė savo „tikrą“ – tikrą Dievą, tikrą ir savo tautą, tikrą ir laisvą ir nepriklausomą gyvenimą!

Ažuolų sodas įkurtas, bet jo atidaryme man neteko dalyvauti. Tokia buvo Dievo valia.

Pasišventęs literatūriniam darbui

VIRGINIJA PAPLAUSKIENĖ

Maironio lietuvių literatūros muziejuje kaupiamas ir tyrinėjamas, eksponuojamas ir spausdinamas literatūrinis archyvinis palikimas. Išeivių literatūros skyriaus darbuotojų sukaupta vertinga ir unikali medžiaga atveria plačias galimybes išsamiau susipažinti su vieno ar kito, pasitraukusio iš Lietuvos, rašytojo gyvenimu bei kūryba. Šio straipsnio autorei prieš šesetą metų New Yorke pavyko gauti iš žurnalistas Salomėjos Narkeliūnaitės rašytojų Juozo Kruminio ir jo žmonos Nelės Mazalaitės archyvą. Jame išlikusi rankraštinė medžiaga bei epistolinis palikimas atskleidžia naujus, paryškina jau žinomus J. Kruminio biografinius faktus.

Minint poeto, rašytojo, vertėjo, redaktoriaus Juozo Kruminio 90-ąjį gimtadienį vertėtų prisiminti jo trumpą (mirė 37 metų) gyvenimo kelią. Jo gyvenimas buvo audringas, perpintas džiaugsmiais ir nusivylimais, laimėjimais ir pralaimėjimais, skaudžiais svyravimais ir netikėtais apsisprendimais, tačiau jo siela nuolat troško tik vieno – kūrybos laisvės. Jis išleido, kartu su Danu Pumpučiu, poezijos rinkinį *Experimentai* (1939 m.), po poezijos knyga *Kibirkštys naktį* išleista 1940 m., baladžių knyga – *Sugrįžimo laivas* pasirodė 1950 m. Išeivijoje išleisti du jo romanai: *Naktis viršum širdies* (1951 m.) ir jau po rašytojo mirties išėjo *Šeštasis medis* (1963 m.).

Juozas Kruminas gimė 1914 m. vasario 8 d. (sausio 26 d.) Palionėje (Sirvintų r.). Mokėsi Gelvonų progimnazijoje, vėliau Ukmergės gimnazijoje. Pastarojoje 1930 metais veikė Meno ir mokslo draugija. Jos nariai – gimnazistai – rinkdavosi sekmdieniais ir skaitydavo savo kūrybą. Šešiolikmetis Juozas debiutavo, skaitydamas apsaką, kuri padarė įspūdį gimnazistui Stasiui Guzevičiui. Jis ir prikalbino jaunuolį įstoti į slaptą kuopelę. „Nors tuomet jokios politinės srovės manęs neviliojo, bet prisiskaitęs romanų, viliojamas keisto paslaptingumo ir romantikos, sutikau prisidėti prie pasidyltos kuopelės“, – rašo J. Kruminas autobiografijoje. Netrukus jaunuoliai buvo suimti ir nugabenti į Kauną. Laimei, Juozas buvo išteisintas ir paleistas iš kalėjimo. „Šitaip pasibaigė mano pirmasis ir visiškai nesąmoningas bendravimas su kairiojo flango žmonėmis, tačiau visi šie įvykiai mano vėlesniam gyvenimui turėjo, nors neapčiuopiamos, tačiau nemažos reikšmės“. Kaune baigė suaugusiųjų gimnaziją. Studijavo VDU humanitarinių mokslų fakultete ir „kūriaus egzotinius eilėraščius“ – rašo jis.

Didelę įtaką, jo kūrybiniam pasauliui susiformuoti turėjo Kazys Boruta. „Mes susidraugavom, kaip pradedantis rašytojas gali susidraugauti su patyrusiu rašytoju, duodančiu vertingų literatūrinių patarimų“. Gyvenimas nelepino, nuolat trūko pinigų, tad reikėjo dirbti įvairius darbus; korepetitorium, kino filmų recenzentų, žurnalisto, redaktoriaus, radiofono tarnautojų. Žurnalisto duoną krito *Kultūroj, Lietuvos aida, Tarybų Lietuvoj, Pionieriuje*, tačiau už nepalankumą ir nepaklusnumą „kairiajam sparnui“ buvo iš visur atleidžiamas. Savo rankraštyje mini, kad, pristigus pinigų, pradėjo dirbti bolševikų užimtame Lietuvos aida, „Liepė rašyti proginis eilėraščius“,

tačiau jo kūrybiniai polėkiai buvo nesuvaldomi, negalėjo paklusti prievartai. Jis parašė straipsnį apie savo mylimiausią rusų poetą Sergejį Jesenį. „Liepė versti kitus poetus, bet aš priešinausi ir sakiau, kad negaliu staiga pakeisti savo skonio...Atleido“. 1941–1944 m.

Rašytoja Nelė Mazalaitė.

Vytauto Maželio nuotrauka.

dirbo radiofone. Leido šapirografinį pagrindžio laikraštį *Tautos žodis*.

Juozas Kruminas literatūrą pamilo gimnazijoje. Pirmuosius eilėraščius spausdino mokyklinėje spaudoje, o debiutavo žurnale *Prošvaistė*. Vėliau karinėmis ir patriotinėmis temomis rašė *Karyje* ir spausdino Juozo Palonio slapyvardžiu. Bendradarbiavo Lietuvos žiniose, Naujojo Romuvoje, Savaitėje. Vienas, arba kartu su kitais autoriais, pateikė nemažai vertimų. Darbas laikraščio redakcijoje bei knygų vertimai buvo vienintelis, nors ir kuklus, pragyvenimo šaltinis. Vertimai buvo spausdinami periodikoje, pateikiami radiofonui. Gerai mokėjo lenkų, rusų, vokiečių kalbas.

Nepriklausomoje Lietuvoje jis garsėjo kaip poetas lyrikas – romantikas. Jis žavėjosi Sergejį Jesenį, Aleksandrą Bloką, poezija, Antonov Čechov subtiliomis novelėmis. Jo poezija perpinta romantiškais jausmais. Dažniausiai rašo apie meilę, gerį, grožį. Poetinis žodis atplaukdavo lengvai ir greitai. Tai patvirtina vienas nutikimas – kartu su poetu Danu Pumpučiu, sėdėdami „Konrado“ kavinėje, nusprendė eksperimentuoti kurti eilėraščius. Kažkas iš salės pasakydavo temą, o jie, lenktyniaudami, vienas per kitą, kūrė. Taip išėjo bendra knyga *Experimentai*. Savo paties poezijos knygą *Kibirkštys naktį* išleido 1940 m. J. Kruminio poezija buvo vertinama: 1941–1944 m. pelnė įvairias premijas – „Naujosios sodybos“, „Žiburelio“, „Dariaus ir Girėno komiteto“.

J. Kruminas priklausė Lietuvos Rašytojų draugijai. Bendravo su plunksnos broliais. Čia artimiausio susibūliavimo su rašytoja Nele Mazalaite. Jaunuolis siejo bendri interesai, meilė literatūrai, kuri peraugo į meilę vienas kitam. 1941 m. vasario 16 dieną jie susituokė bažnyčioje, o civilinę santuoką įregistravo gruodžio 15 dieną.

Muziejuje saugomas nuotaukinas meilės albumėlis su abiejų jaunuolių romantiškomis nuotraukomis, pavadintas *Meilės legenda*. Artėjanti antroji rusų okupacija nežadėjo romaus gyvenimo, juo labiau, kad Petras Cvirka buvo pašalinęs J. Kruminą iš rašytojų gretų, kaip „nesupratusį tarybinio rašytojo uždavinį“. Nebuvo iš ko rink-

laiką išaugo į patrauklų, plačiai skaitomą ir visų laukiamą, žurnalą. Jame bendradarbiavo J. Aistis, B. Brazdžionis, P. Babickas, M. Bavarskas, K. Bradūnas, L. Dovydenas, J. Janušas, M. Katiliškis, N. Mazalaitė, J. Mikuckis, H. Nagys, P. Orintaitė, K. Pažeraitė, V. Šlaitas ir daugelis kitų kūrybos žmonių.

J. Kruminas redagavo ir literatūros almanachą *Baltija*. Jis pasirodė 1945 m. pabaigoje, atspausdintas rotatorium. Leidinį užpildė aktyvesniųjų *Gintaro* bendradarbių (Fausto Kiršos, Nelės Mazalaitės, Bernardo Brazdžionio, Fabijono Neveravičiaus, Juozo Cicėno) kūryba. Keletą eilėraščių pateikė estų poetas Aleksis Rannitas bei keturėjininkas Antanas Rimvydis.

Juozas Kruminas.

Išvykus Nelei į JAV, J. Kruminas rūpinosi žurnalo likimu, svajavo jo leidimą perkelti į Ameriką. 1949 m. gruodžio 30 d. laiške Nelei rašo: „Dėl *Gintaro* – visi kiti įvairūs dalykai pašaliniai taip išmušė mane iš vėžių, kad tikrai neturėjau galimybės prisieiti prie gintarinio darbo. Klausyk, jeigu labai skubai, ar negalėtum sukombinuoti pirmą numerį iš turimos medžiagos. Duok tada savo kūrinių, legendą pirmuoju numeriu, tituliniam puslapy, po to rodė keletas numerių. Šis žurnalas buvo reikšmingas įvykis literatūriniam ir kultūriniam išeivių gyvenime. Redaktoriaus ir jo žmonos dėka šiam leidinyje bendradarbiau nemažai talentingų, pasitraukusių iš Lietuvos, kūrėjų. Kruminai rašė laiškus kūrybos žmonėms ir prašė atsiųsti stipresnių, poezijos ar prozos veikalų. *Gintaras* tapo laukiamu ir labiausiai skaitomu literatūros žurnalu Vokietijos stovyklose. Šis leidinys subūrė daug iš Lietuvos pasitraukusių ir Vokietijoje išsiblaškusių rašytojų. Ypač aktyviai reikėsi pats redaktorius. Slapyvardžiais (J. Palonio, Andriaus Gobuvos) spausdino ne tik eilėraščius, bet ir legendas, prozas kūrinius, straipsnius, kurių žurnalui labiausiai trūko. „*Gintaras*“ dirbsiu, kol nukrisiu, kaip man seksis – dar pats negaliu pasakyti“ – rašė J. Kruminas. Redaktoriaus energijos ir užsidegimo dėka *Gintaras*, kad ir nesišvaistydams skambiais šūkiais ar pažadais, iš kuklaus rotatarinio leidinio per trumpą

laiką išaugo į patrauklų, plačiai skaitomą ir visų laukiamą, žurnalą. Jame bendradarbiavo J. Aistis, B. Brazdžionis, P. Babickas, M. Bavarskas, K. Bradūnas, L. Dovydenas, J. Janušas, M. Katiliškis, N. Mazalaitė, J. Mikuckis, H. Nagys, P. Orintaitė, K. Pažeraitė, V. Šlaitas ir daugelis kitų kūrybos žmonių. J. Kruminas redagavo ir literatūros almanachą *Baltija*. Jis pasirodė 1945 m. pabaigoje, atspausdintas rotatorium. Leidinį užpildė aktyvesniųjų *Gintaro* bendradarbių (Fausto Kiršos, Nelės Mazalaitės, Bernardo Brazdžionio, Fabijono Neveravičiaus, Juozo Cicėno) kūryba. Keletą eilėraščių pateikė estų poetas Aleksis Rannitas bei keturėjininkas Antanas Rimvydis.

galinio pasiaukojimo, nemeluotos meilės ir rūpestingumo pavyzdys – aš niekuomet nepamiršiu, – rašo jis 1950 metais rugpjūčio 9 d. Gyvendamas Haffkrug ir Spakenberg stovyklose, sudarinėjo montažus tautinėms šventėms, stovyklos ansamblui parašė keletą vienaveiksmių vaidinimų su dainomis ir šokiais: „Pabaigtuvės“, „Piršlybos“, „Sėkmadienio vakaras laisvoji Lietuvoj“, „Tamsus Nevėžis – srauni Dubysa“, „Stovykla kalnuose“. Jo pjesėse dominuoja dvi pagrindinės linijos – tėvynės meilės ir asmeninių išgyvenimų. Gyvi Lietuvos vaizdai, tiesiškos, likusios Širvintų krašte prisiminimas, pintas religiniais motyvais. Gyvendamas Vokietijoje, jis kūrė ir poeziją, ir prozą. Dažniausiai tai buvo meilės lyrika, kurią įvelka į baladės rūbą. Atskira knyga išleidžia baladžių rinkinį *Sugrįžimo laivas* (1946). Parašė apysaką *Tolimas draugas*, kurią išspausdino 1947 m. Žiburiuose. 1950 m. „Gabija“ išleidžia romaną *Naktis viršum širdies* (1950) už kurį paskirta *Draugo* premija. Rašytojas dirbo prie savo autobiografinės apysakos, kurios taip ir nepabaigė. Rankraštyje liko romanas *Šeštasis medis*, kuris 1963 m. buvo išleistas Anglijoje, jau po rašytojo mirties.

Visą savo trumpą gyvenimą J. Kruminas buvo pasižvelgęs literatūriniam darbui. Paskutinius gyvenimo metus praleido Spakenberg, mokytojo gimnazijoje. Gyvenimas stovykloje darėsi nepakenciamas, išeiviai

lietuvių, ieškodami geresnio ir saugesnio gyvenimo, traukėsi į kitas šalis. Rašytojas jautėsi vienišas ir niekam nereikalingas. „Aš pasijuntu absoliučiai niekam nereikalingas, ir visiškai niekam nesvarbu, ar aš mirsiu šiandien, ar po metų. O juk iš niekur nieko aš nenorėjau veltui, rašiau, kiek mano jėgos ir sugebėjimai leido, bet išeina taip, kaip Jeseninas prieš mirtį rašė. Mano poezija

čia niekam nereikalinga, na ir aš, kuo gero, neesu reikalingas. Ką gi, atrodo daina sudainuota, tiktai šitoks visuotinis atstūmimas mano padėty skaudžiai veikia“. – rašė jis N. Mazalaitei 1950 m. rugsėjo 21 d.

Juozas Kruminas mirė 1951 m. birželio 1 d. Edmundstalyje, palaidotas Spakenberg pabaltiečių kapinėse. Lietuvių rašytojų draugija pasirūpino paminklo pastatymu.

Baltija — Baltijos pajūry

PETRAS PETRUTIS

Lietuvių enciklopedijos VIII tome yra aprašyta Haffkrug, 30 km nuo Luebek, gyvavusi išsivietinusių ir išvietintų lietuvių stovykla. Joje gyveno ir kitų tautybių tokio pat likimo asmenų. Juozo Kruminio pastangomis, čionai buvo sudarytas spaudos darbuotojų sambūris. Jo sudėtin, be paties Kruminio, įėjo Nelė Mazalaitė – Kruminienė, Jeronimas Cicėnas ir Fabijonas Neveravičius. Šis sambūris 1945 m. (tai yra prieš 60 metų) išleido rotatoriumi spausdintą almanachą *Baltija*.

Red. J. Kruminas almanacho įžangoje rašė: „Kai žmogų veja mirtis – jis bėga neatsisukdamas. Toks buvo daugelio iš mūsų pasitraukimas iš savo žemės, kada galėjai už savo pečių suuoti vergiją, kada girdejai giltinės dalgio žvangesį – pasitraukimas išgraužtomis ašarų ir karo dūmų akimis. Ir kuomet sustojome už sienos, išvengė pirmo tiesioginio pavojaus, pamatėme, kaip maža esame pasiėmę turto: vienas kitas kšnis valgio, vienas kitas reikalingasias drabužius. O dažnas atbėgo ir be kepurės, ir ne vienam dingo paskutiniai turto likučiai, kada buvo vertiamas kasti niekam nereikalingus apkasus. Todėl nenuostabu, kad tokios aplinkybėmis žmogus nepasiemė šito aukso, kuris nenuostaba vertės – knygų rašytų gimtąja kalba...“

„...Ilgesys lietuviškos knygos ir sukūrė šitą knygos pavidalą – šitą almanachą. Tai yra smulki mozaika, tik nuotrupos, kurios prasimuša pro tėvynės ilgesį ir šias nervingo laukimo dienas. Mūsų rašytojai yra išsisklaidę, dažnas dar gyvena sunkias ne tik kūrybines, bet ir materialines sąlygas, tačiau visi tie, kuriuos pavyko šiuo nedėkingu laiku pasiekti – maloniai sutiko paremti savo dažnai baisiomis aplinkybėmis sukurtais raštais. Jiems priklauso pirmasis dėkui...“

Faustas Kirša vieną savo aštuonių posmių eilėraščių pradeda taip: *Aš palikau tėvų statytą namą. / Su aukštu baltu kryžium pakelėj. / Ten giminė jau šimtmečius gyveno, / Kai kraujas dings, ten amžiai kaupsis vėl.*

Vilnietis žurnalistas Jeronimas Cicėnas štai kokiais žodžiais prisimena Vaidžantą: „Šviesus Vaidžantas, recenzuodamas vieną knygą, pasitebėjo, kad tėvai įduodami vaikui į rankas pradžiamokslį, gan greit įduoda vaikui raktą į visas bibliotekos duris“. „Dėstis, kaip kas kur jaučiasi, nes kiti ir į bibliotekas įeina laisviau kaip ir kartėmą – su kepure, nepausta burna ir purvo nuo batų už durų nenudrėbė. Aš – toliau išpažino Vaidžantas, – imu knygą, neklausdamas kai-

nos, ir skaitau užsidaręs, kvapo neatgaudamas, valandą kitą, miegą ir valgį palikdamas, te sau, laisvam laikui. Ir sėdžiu taip nesigailėdamas, kiti per tą laiką tūkstančius uždirbtų! Negaila man laiko ir pinigų, bet tik kad, va, galva, smegenys atsigautų, plačiau būtų sau ir tarp žmonių...“

J. Cicėnas kitame straipsnyje prisimena rašytoją Žemaitę-Žymantienę. Ji, kaip žinia, gimė 1845 m. Taigi šiemet minėtina Žemaitės 160 metų gimimo sukaktis.

Tas pats Cicėnas nepamiršo ir tasyk, prieš 85 metus, brėkusios Aušros, ir tuo metu sukakusios 50 metų sukakties nuo Tilžėje išleisto Maironio eilėraščių rinkinio *Pavasario balsai*.

Almanache yra pora Nelės Mazalaitės kūrinių. Tai „Legenda apie vargonus“ ir „Legenda apie paukštį“. Taipogi spausdinti ir trys jos eilėraščiai.

Aleksis Rannit (estas, pamiręs Lietuvą ir lietuvių) almanacho redakcijai įteikė tris eilėraščius. Vienas jų, „Vasariška lietuvių“ skamba taip: *Tavo akys lyg lietuvių liaudies dainos liūdno, / Prie tavęs ritmuojas mintys gilios. / Šviesus vardas tavo – Saulė – ir svaigus lyg ugnys. / Tavo akys lyg lietuvių liaudies dainos liūdno. / Ir tau tolimos pasaulio didžiųjų potruškių bedugnės, / Ir kaip Nemunas svajonės tavo tylios. / Tavo akys lyg lietuvių liaudies dainos liūdno. / Prie tavęs ritmuojas mintys gilios.*

Fabijonas Neveravičius almanachui atrinko ištirauką iš apysakos „Ledai ant smėlio“.

Baltijos almanacho sudarytojams nebuvo pasiekiamas Bernardas Brazdžionis. Jam atstovaujama septyniais eilėraščiais iš ankstyvesnio poezijos rinkinio *Per pasaulį keliauja žmogus*. Vienas jo eilėraščių („Pro ledus“) baigiasi pranašingais žodžiais: *Nemirs vergijoj alpe tautos, / Sibiro šalčių siautime, / Ir amžiams melas bus sugriautas, / Ir amžina mirties grėsmė.*

Antanas Rūkas, kurio kūryboje ne kartą „mirkėjo“ žvaigždės, almanache neišvengė žvaigždžių: *Žvaigždė nukrinta netolies, / Ir griūva rūmai. / Anuo kart trūko mums širdies. Dabar – drąsumo.*

Antanas Rimvydis (avangardinio literatūrinio „Keturi vėjai“ sąjūdžio dalyvis), beruošiant almanachą, ėmė ir staiga susirgo. Todėl teko pasinaudoti jo ankstyvesnės kūrybos eilėraščiais.

Baltijos almanache vienuolika puslapių paskirta vertimams – ištraukoms iš Jack London apysakos *Prisipažinimas* ir Margaret Mitchell romano *Nuėjo su vėju*. Nenurodyta, kas atliko vertimus.

Nukelta į 4 psl.

M. Krupavičius šiandien

SES. ONA MIKAILAITĖ

Šįmet sukanka 120 metų nuo prelato Mykolo Krupavičiaus gimimo. Tai lietuvių tautai reikšmingo žmogaus reikšmingas jubiliejus. Lietuvoje jis nėra vertinamas, galbūt dėl užsilikusio sovietinio antiklerikalizmo, o išeivijoje, kur jis mirė Čikagoje 1970 m., jau esame jį kiek primirę per 35-erius metus.

Prelatas Krupavičius visą savo gyvenimą pašventė lietuvių tautos gerovei, kaip valstybininkas, visuomenininkas, oratorius, rašytojas. Savo daugybę talentų paaukojo nepriklausomos prieš II pasaulinį karą Lietuvos kūrimui. Tuo metu eilė kunigų aktyviai dalyvavo politikoje, nes Lietuvai stigo išsimokslinusių žmonių. Aplamai, kunigo ir politikos pašaukimai sunkiai suderinami, tačiau Mykolas Krupavičius liko abiemis ištikimas, abu gaivino bei taurino savo neišsėmiamu krikščionišku idealizmu. Pažinęs, gerbęs ir artimai bendradarbiavęs su palaimintuoju Jurgiu Matulaičiu, tuo metu einančiu Vilniaus vyskupo pareigas, Krupavičius buvo jo kilnumo inspirojuojamas. Meilę ir pasišventimą Dievui bei tėvynei jis laikė doros pamatu.

Vertindamas Mykolo Krupavičiaus pasaulėžiūrą bei veiklą, kun. Vytautas Bagdanavičius

kadaise rašė *Aidų* puslapiuose, jog jis kunigo vaidmenį suvokė visuomeniškai: „Kunigas, sielų ganytojas, niekada nėra didesnis už apie jį susitelkusią bendruomenę...“ Krupavičiaus samprata, kunigo veikla visuomenėje reiškiasi ypač tarpininkavimu tarp Dievo ir žmonių. Pasak kun. Bagdanavičiaus, Krupavičiaus politinės veiklos pagrindū reikia laikyti jo krikščionybės sampratą. „Jam nebuvo priimtina tokia krikščionybė, kurioje dvasia garbinama, o kūnas neteisėtai žeminamas ar inkriminuojamas“ (žr. „Krupavičiaus valstybingumo pagrindų beiškant“, *Aidai*, nr. 8, 1970).

Krupavičiaus nuopelnai Lietuvos gerovei labai dideli. Bet ir jo pastoracija buvusi veiksminga. Anot jo, besiruošdamas sekmadienio pamokslui, kunigas privalo dešinėje pusėje pasidėti Evangelijų knygą, o kairėje dienoraštį. Kristaus mokslas niekuomet neturi nuturėti nuo gyvenimo realybės. Sugebėjimas balansuoti tarp idealizmo ir realizmo buvo esminis M. Krupavičiaus pasaulėžiūros bruožas.

Kai 1983 metais Čikagoje pasirodė M. Krupavičiaus straipsnių rinkinys, paimtas iš stambaus jo palikimo, jo mintys įvairiais visuomeniniais klausimais parodė jį esant ne vien paviršutinišku publicistu, bet giliu ir nuosekliu mąstytoju.

Krupavičius laikytinas Pasaulio lietuvių bendruomenės kūrėju bei išeivijos misijos tarptautinėje arenoje švyturiu. Jau 1956 m. vasario 16-tos proga jis spaudoje rašė apie PLB reikšmę, numatydamas, jog ji „turės suvaidinti labai svarbų vaidmenį ir Lietuvos išlaisvinimo darbe, ir lietuvių išlaikyme, ir tautinės kultūros ugdyme“. Ten pat mini ir VLIKą, prie kurio kūrimo taip pat prisidėjo.

Pagrindiniai jo veiklos principai buvo: lietuvių, demokratija ir krikščionybė. Būdamas griežtai principingas, tų užsibrėžtų gairių laikėsi nuosekliai, siekdamas jas įgyvendinti per visą savo ilgą gyvenimą, nesusiviruodamas ir nepaisydamas jokių kliūčių, negailėdamas savęs ir jėgų.

Šiandien, Lietuvai vėl gyvenant nepriklausomą ir demokratinį gyvenimą bei PLB klesant, ką mums pasakytų prel. Mykolas Krupavičius? Ar jis būtų patenkintas? Jo manymu, norint pasiekti svarbesnių rezultatų, visų pirma reikia lietuvių vienybės: „vienybė glaudė, darni, drausminga ligi savęs išsižadėjimo. Tokia vienybė nėra sapnas ar svajana. Tokia vienybė yra galima ir mūsų partijų margume...“ Šiandien, nuopėte storą dulkų sluoksnį nuo Mykolo Krupavičiaus raštų, galbūt šiek tiek paraudo nuotume, kad tokios vienybės dar nesame pasiekę.

Prel. Mykolas Krupavičius.

Vytauto Maželio nuotrauka.

XIII pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumas

Birželio 30 d., ketvirtadienis

8:00–9:00 Šv. Mišios, Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislovo arkikatedra bazilika, Katedros a. 1, Šv. Mišias laikys kardinolas Audrys Juozas Bačkis, Vilniaus arkivyskupas metropolitas

Simpoziumo atidarymas Lietuvos Respublikos Seimo III rūmų salėje, Gedimino pr. 53, Vilnius

10:00 – 10:45

Invokaciją atliks prelatas Edmundas Putrimas, Lietuvos vyskupų atstovas ir koordinators lietuviams, gyvenantiems už Lietuvos Respublikos ribų

Sveikinimo žodį tars Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus

I Plenarinis posėdis: Lietuva, kultūra, švietimas

LR Seimo III rūmų salėje

10:45 Remigijus Motuzas: Lietuvos švietimo ir mokslo pokyčiai per 15

nepralaužiamybės metų ir perspektyvos

11:10 – Giedrius Kuprevičius: Tradicinė, masinė ir modernioji kultūra

11:35 – Zigmas Zinkevičius: Lietuvių kilmės mįslė imeniant

12:30 – Daumantas Matulis: Mokslininkų grįžimas

12:55 – Vaiva Vėbraitė: Lietuva ir lietuvių pasaulyje

13:20 – 14:30 – Pietų pertrauka

14:30 – 16:00 – Diskusija teletiltas – Lietuvių ir lietuvių vaidmuo tarptautinėje politikoje, Thaddeus McCotter, V. Landsbergis

16:30 – 18:00 – Plenarinio posėdžio tęsinys

16:30 – R. Vaicaitis: Mokslo institutai JAV universitetuose

17:00 – George Bingen: The Community policy for the development of Human Resources and research

17:30 Romualdas Kašuba, Pranas Žiliukas: ES ir JAV studijų kokybės užtikrinimo sistemų lyginamoji analizė

19:00 Simpoziumo atidarymo vakarienė, restoranas „Belmontas“, Belmonto g. 17, Vilnius

Liepos 1 d., penktadienis, Lietuvos mokslų akademija, Gedimino pr. 3

II Plenarinis posėdis, Mokslo ir technologijų raidos tendencijos

9:00 Zenonas Rudzikas: Lietuvos mokslas ES ir globaliame kontekste

9:25 Eugenijus Butkus: Fundamentinių ir taikomųjų tyrimų dermė ir mokslo pažanga Lietuvoje

9:50 Ramutis Bansevicius: Modernios technologijos Lietuvoje pasiekimai ir problemos

Posėdžio sekcijose (Lituanistika I, Lietuva ir lietuvių pasaulyje I, Švietimas ir mokslas I, Sveikata I, Aplinka I)

10:30–12:30

– Lietuvių tautos ir Lietuvos valstybės, visuomenės ir kultūros dabartis, raida ir paveldas (I posėdis)

– Lietuva ir lietuvių pasaulyje (I posėdis)

– Lietuva, jos švietimas ir mokslas ES erdvėje (I posėdis)

– Moksliniai tyrimai ir technologijos žmogaus sveikatai (I posėdis)

– Lietuvos gamta ir žmogaus aplinka (I posėdis)

12:30–13:30 – Pietų pertrauka

Posėdžiai sekcijose (Lituanistika II, Fundamentiniai I, Sveikata II, Lietuva ir lietuvių II, Švietimas ir mokslas II)

Atkelta iš 3 psl.

Reikia paminėti ir Pauliaus Gaubio vardu pasirašyto rašinio „Ji mane šaukia“ autorių. Kas jis? Ar, ko gero, jis nebus pats almanacho redaktorius Juozas Kruminas? Šis rašinys baigiamas tokiais žodžiais: „Išklidome mes, tavo vaikai, po platųjį pasaulį... Kas besuša mus į tave, jei negirdėsim tavo balso, kas besuvers mus, jei nematysim prieš save visad tavo gerą, liūdną akių?“

Beje, redaktorius Juozas Kruminas papildė almanacho turinį savo eilėrašciais. Vienas penkių posmelių eilėraštis baigiamas optimistiška gaida: *Todėl tai skausmas nenusėda, / Ir širdis suverčia – vos vos – / Nes laikas artina iš lėto / Mane prie mano Lietuvos.*

Deja, jam buvo skirtas kitoks likimas. Jis palūžo 1951 m. birželio 1 d. J. Kruminas už poetinę kūrybą yra laimėjęs ketletą premijų. Tarp jų ir 1950 m. *Draugo* dienraščio skelbtame poezijos konkurse.

Paciame paskutiniame almanacho puslapyje (60) rašoma: „Perskaitęs duok kitam“. Šitaip skelbė beveik kiekviena spau-

Baltija

dos draudimo laikų knyga. Šitaip skelbia ir mūsų nelegalioji spauda nuo bolševikų išbėgimo. ...Toliau teigiama, kad almanache išspausdinti kūriniai iki šiol niekur nebuvo skelbti.

Taipogi parašyta, kad iliustracijas atliko ir jas į matricas pervedė dail. Algirdas Šimkūnas. Spausdinimo galimybės ir techniškos priemonės, girdi, buvo nepaprastai ribotos.

Baltijos almanachas, kaip anksčiau sakytą, buvo išleistas 1945 m. Vadinasi, praslinkus vieneriems metams nuo priverstinio pasitraukimo iš Lietuvos. Haffkrug stovykloje lietuvių gyventojų skaičius svyravo nuo 700 iki 350. Gyvenimo sąlygos buvo šiaip taip pakenčiamos. Lietuvių enciklopedijoje (Haffkrug stovyklos aprašyme) yra įdėta fotonuotrauka, kurioje matomi tenykštės lietuvių mokyklos mokinukai, susedę atvirame ore sustatytuose suoluose. Greta matomos medžiaginės palapinės.

Naudotasi Lituanistikos tyrimo ir studijų centro archyve saugojamu *Baltijos* almanachu, Lietuvių enciklopedija ir kitais šaltiniais.

Didis darbininkas

Atkelta iš 2 psl.

Dėkodamas poetas atsiuntė K. Skaigirį laiškeli: „Man, aišku, įdomu, kiek kompozitorių yra skaitę mano poeziją ir kiek tekstų rado vertais parašyti melodijų chorams ar solo, arba, kaip aš mėgstu sakyti, „prisegti žodžiams sparnus“, nes šiaip žodžiai yra pėsti, o „prisegus sparnus“ gali išpūdingai skraidyti ir pasiekti ne tik žmonių ausis, bet ir širdis“ (B. Brazdžionis, 2000).

K. Skaigirio straipsniai irgi, sakytumė, „pėsti“, apgalvoti, lakoniški, sausoki, jiems svetimas daugiažodžiavimas, polėkio sparnai. Bet juose auksu žiba tiesa ir tikslumas. „Mano nuomone, jei nenorime tikros teisybės sakyti, tai geriau visai nesakyti“. Nors vis dėlto pripažino, kad rašančiam būtinas „gebėjimas kultūringai išsireikšti“, o ir teisybės sakymas „kartais gali būti apgalvotas“, tuo atveju, jeigu, pavyzdžiui, „gali pakenkti tarpusavio santykiams“. Tuomet jis nesigriebė plunksnos ir neskubėdavo savo žinių viešinti – „nesiryzau eiti į spaudą“, vertčiau sukdamas „sniego kasti“. Ypatingais atvejais jo plunksnų visgi užkliudėdavo mūzos sparnas. Antai Vlodo Baltrušaičio mirtį apraudojo alegoriškai: „Kai viesulo varginamas virsta lieknas me-

dis – niekas ir nepastebi; tačiau, kai lūžta ažuolas (reikia kablo arba dviejų), visi sudrebame“. Su V. Baltrušaičiu – Čikagos lietuvių vyrų choro vadovu, Lietuvos operos steigėju, solistu, vargonininku – K. Skaigirį siejo asmeninė bičiulystė ir muzikiniai interesai. „Vladas Baltrušaitis turėjo sudaręs vargonininkų grupę, kuri pagiedodavo laidotuvių metu. Jis ir mane į tą grupę pakviėdavo. Buvo giedama trimis balsais“. Užsiėmęs operos reikalais, vargonininko pareigas dažnyčioje V. Baltrušaitis kartais pavesdavo K. Skaigirui. Rodydamas pasitikėjimą, skatino ugdyti techniką, drąsino ne labai saviems pasitikinti vaikina. „Nesu vargonų mokslo studijavęs, nors tėvelis Lietuvoje ir buvo vargonininkas. Amerikoje nesiryzau studijuoti dėl vidutinių gabumų, didelės konkurencijos ir karo metais aplaulytų nervų.“ Bet tiek prailavo, kad, mirus V. Baltrušaičiui (1975), perėmė iš jo vargonininko pareigas Švč. Mergalės Marijos Gimimo bažnyčioje. Akompanavo chorui, solistams, pritarė vargonais ir Virgilijui Noreikai, giedojusiam Čikagoje (1996) Ch. Gounod, G. Bizet, F. Schubert kūrinius. Gebėjo ir chorą mokyti: statant C. Orffo „Carmina Burana“ paruošė berniukų chorą, vadovavo „Dainuojančioms žemaitėms“, mokė dainavimo K. Donelaičio lituanistinėje mokykloje.

Iš didžiulio pluošto K. Skaigirio laiškų bei nepamirštamų pažinties akimirkų sklinda jo paveikslą užbaigiančios asmenybės šviesa. Buvo santūrus ir geranoriškas, principingas ir nepalaiziamas, begalinio darbštumo, silpnos sveikatos, bet tvirtos dvasios. „Nėra malonu, kai vietoje kultūros tenka rašyti medicininę istoriją. Nesunki astma, dažnas bronchitas. Tie dalykai

TURINYS

Ažuolų sodas – Birželio tragedijai atminti.

Prisimenant K. Skaigirį. Senos dūkės pasakojimas. 1947–ieji.

Pasišventęs literatūrai. *Baltijos* almanachas.

M. Krupavičius šiandien. XIII Mokslo ir kūrybos simpoziumo programa.